

PIYA

ISSN 0284-66 32

PESEROKĒ ZIWAN U KÜLTÜRĒ DIMİLİ

DİMİLİ DİLİ VE KÜLTÜRÜ DERGİSİ

JOURNAL OF DİMİLİ LANGUAGE AND CULTURE

Heziran 1988, amor 2

PIYA

PEŞENRÊ ZIWAN û KÛLTURÊ DÎNİLÎ
DÎNİLÎ DÎLÎ VE KÛLTÜRÜ DERGISI
JOURNAL OF DÎNİLÎ LANGUAGE AND CULTURE

Heziran 1988, amor 2

Serradaktor

Ebubekir Pamukcu

Redaksiyon

Ardwan

Ç. Soy

Elîşer

Hese

Korca Mirseydan

Soşen Bra

Adres

Idhomsvägen 143 tr 1

127 47 SKÄRHOLMEN

SVERIGE

Telefon

08 - 710 21 83

Postgiro

492 79 06 - 0

Abone

1 amor 15 sek / 5 DM

6 amori 90 sek / 30 DM

12 amori 180 sek / 30 DM

Resmê qapaxi:

Eskerê Hawramani

Çime:

C. J. Rich.

Narrative of a Residence
in Koordistan.

London 1836.

No amor

FÖRAFATTARES

BOKMASKIN` dı

çapbı.

PİYA BİZİM DERGİMİZDİR

Sayın PİYA redaksiyonu,

Pİya bütün Zazaların sesidir. Onu desteklemek hepimizin boynunun borcudur. Ben şahsım adına bundan sonra PİYA`ya elimden gelen yardımı yapacağım. Bu mektubumu olduğu gibi yayımlayın. Ben bütün Zazalara sesleniyorum. PİYA bizim dergimizdir. PİYA`ya yardım etsinler.

A. Ç.
Almanya

E kî sîma qayilê mektuba sîma na qûncdî neşrbo, xo vira mekerê, mektubda xo sero MEKTUBÊ WENDOXAN bînuşê.

Eêger mektubunuzun bu kôşede yayımlanmasını istiyorsanız, mektubunuzun üzerine MEKTUBÊ WENDOXAN yazmayı unutmayın.

If you want your letter published on this page, please, don't forget written MEKTUBÊ WENDOXAN on it.

PİYA

BİGİ

BIWAN

BIROŞ

SERNÜSTE

BAŞYAZI

LEADING ARTICLE

YİNE MERHABA

Kulakları çınlasın, değerli bir dostum vardı. Şimdi Stockholm`da olmayan bu dostum, "şeytan ilmi"ni okumamış olmamı bende önemli bir eksiklik olarak görürdü. Yani dostuma göre ben biraz saftım. Aslında bu iddia yalnız sözkonusu dostuma ait bir iddia da değil. Birçok dostum, ve işin kötüsü ben de aynı görüşteyim. Yani biraz saf olduğuma ben de inanıyorum. Fakat şunu da itraf edeyim, ki AYRE`yi çıkarmaya başladığım zamanlar daha da saftım. AYRE`ye ilk adımımı atarken neler düşünmemiştim ki... Bir öykümün telif ücretiyle birkaç sayfa olarak başlattığım AYRE, kısa zamanda gerçek anlamda ciddi bir dil dergisi olacaktı. Dergide dilimize ilişkin tüm sorunları rahatlıkla tartışacak, politik kaygılardan uzak, dilbilimsel bir tartışmanın zeminini oluşturacaktık.

Ama gelgelelim, ilk sayıyla birlikte şimşekler çakmaya başladı. Denizin ortasında yalnız başına bir balıkçı gibi ani bir fırtınaya tutulduk. Bir yandan rüzgar sağlı sollu vuruyor, bir yandan şimşekler çakıyor, bir yandan gök gümbürdüyordu. Daha fırtınanın neden koptuğunu tam anlayamadan bir de baktık, herifçioğulları kahve köşelerinde sigara tüttürüp bizi bir anda TC`nin uşağı ilan etmişler bile. Böylece, yılların devrimcisi Ebubekir Pamukcu, bir anda işbirlikçi olup çıktı. "Yahu durun, etmeyin, eylemeyin!" dedikçe, adamlar saldırdı. Hatta bir dostumuz da hızını alamayıp Türkiye`de yayınlanan ciddi dergilerin birinde bizi "durumu şüpheli" diye ilan etti. Kürdistan adını hunharca sömüren bir gazete müsvettesi de bu "kahramanlık"ı görünce, bize saldırma yarışını başkasına kaptırıyor olmanın telaşıyla, Stockholm`da okuyucularına "Acaba AYRE`nin amacı nedir?" diye sorma işgüzarlığında bulundu. Yani, şairin "dört yanım puşt zulası" hesabı kendimizi birden bir hengamenin içinde bulunca, AYRE`yle ilgili güzel düşüncelerimizi de unutmak zorunda kaldık. Bilimsel bir dil dergisi olma amacıyla çıkan AYRE, politik bir güçten yoksun olarak tek başına bir kavgaya soyunmak zorunda kalmıştı.

Dımılillerin oportünistleri ile Kürtlerin gericileri el ele verip çevremizde

hora tepindiler. Çevrenin bizimle bağlarını koparması için her yola başvur-
dular. Öyle bir an geldi, ki koskoca Stockholm'da "Merhaba" diyecek
adam bulamadım... Kimileri tehditlerle bizden uzaklaştırıldı; kimileri karşı
propagandaya kanıp uzaklaştı; kimi akli erenler, meseleye en az bizim ka-
dar vakıf oldukları halde "yıpranmamak" için bizden uzaklaştı; kimi dost-
larım da "Nasıl olsa bu adamın başına bir iş getirecekler, hiç olmazsa ya-
nında olmayayım da içim sızlamasın." deyip uzaklaştı...

Ama sonuç ne oldu?.. AYRE'yi kapamak zorunda kalmadım. Fakat 14. sayıdan
sonra AYRE'yi kapamak zorunda kalmadım artık yalnız değildim. AYRE
davası benim olmaktan çıkmış, kitleye malolmuştu. Davayı benimle bir-
likte omuzlayan değerli dostlarım vardı. Ve derginin kapanışından sonra
gelen telefon ve mektuplardan, Dımıli olmayan birçok dostumuzun da
AYRE'ye omuz vermeye hazır olduğunu gördük.

Demek ki güneş balçıkla sıvanamıyor; zor, şiddet, yalan ve dolanla doğru
ve haklının önüne set çekilemiyor.

Ve şimdi PİYA yayınlanıyor.

İlk sayımızda, dilimiz ve kültürümüz önünde engel teşkil etmeyen herkese
"Merhaba!" demiştik. "Merhaba"mızı bu sayıda da yinelemekte bir sakınca
görmüyoruz.

Ancak kimileri "Merhaba"mızı duymak istemiyorlar. Onlar, uyurgezerler
aymazlığı içinde, okuduklarından çok duyduklarıyla beslenmeyi yeğliyor,
ve böylece bir batağa saplandıkça saplanıyorlar. Dünyanın her yanında
devrimciler faşizme karşı birleşik cepheler oluştururken, bizmkiler(!) de
devrimcilik maskesi arkasına gizlenerek harıl harıl PİYA'ya karşı birleşik
cephe oluşturmaya çalışıyorlar. Vah zavallılar!..

Evet, yineliyelim, biz dostluktan yanayız. Çünkü Kürdistan ve Türkiye
devrimlerinin gerçekten dostluğa gereksinmesi var. Halklarımızın devrimci
potansiyeli kendi içinde dostluk çiçeklerini gövretmedikçe yenilgilerden
kurtulamayacağız. Biz buna içtenlikle inanıyor, ve bu inançla, dil ve kültü-
rümüzün gelişiminin önünde engel teşkil etmeyen herkese dost elimizi
uzatıyoruz.

MERHABA!..

E. Pamuk

ZAZALARIN KÖKENİ VE ZAZACA

2.

Karl Hadank

Almanca'dan çeviren: Erol SEVER

ZAZA DİLİNİN ARAŞTIRILMASININ TARİHİ

Zazaca ile ilk olarak Peter Lerch ilgilenildi... Kırım Savaşı sırasında Petersburg Bilimler Akademisi hesabına, Kürtçe ve Zazaca üzerinde çalışmalar yapmak üzere Türkiyeli savaş tutsaklarının bulunduğu Roslawl'a (Smolensk eyaleti) gitti. Zazaca üzerine, birlikte çalışmalar yaptığı Şivan aşiretinden Hasan, Palu yakınlarındaki Kasan köyünden-di³⁰. P. Lerch araştırmalarının sonuçlarını önce Rusça, sonra da Almanca olarak iki ciltlik bir eserde topladı. Burada alıntılar yaptığım Almanca baskının birinci cildi, Rusça aslının biraz kısaltılmışıdır. Bu ciltte Kürtler üzerine yazılan kitap ve makalelere ilişkin bir kaynakça, ve ayrıca Lerch'in Zazaları da içinde saydığı Kürt aşiretlerinin bir etnografyası bulunmaktadır. Lerch, metinleri, çevirileriyle ve sözlüğüyle birlikte sunar. Bu arada bir Zaza

gramerinin de haberini verir ama bu gramer bir türlü yayımlanmaz. Zazaca'ya ilk girişin getirdiği zorluğu düşünerek, özellikle çevirilerde kimi hatalar yapmış olmasını yadırgamamak gerekir. Metinlerden sözcük seçimi de sağlıklı bir şekilde yapılamamıştır. Buna rağmen **Forschungen** o zamanlar için önemli bir çalışmadır ve bu nedenle de Lerch İranistiğin öncülerinden sayılmaktadır.

Wilhelm Strecker'in Kuseldşan* - Dersim'de Ducik lehçeleri üzerine aldığı kısa notların, Lerch'in topladığı zengin malzemeyle karşılaştırılınca, fazla önemli olmadığı ve aynı titizlikle toplanmadığı anlaşılıyor. Bu notlar, O. Blau tarafından yayımlanmıştır³¹.

Friedrich Müller, Strecker'in eksik

verilerine bakmadan Lerch'in metinlerinin temelinde, Zazaca gramerinin bir tasarımı, **Kürt Dilinin Zaza Lehçesi** ³² gibi geniş kapsamlı bir ad altında sundu. Oysa, Strecker, yalnız Dersim'de yedi Zaza lehçesi konuşulduğundan söz etmişti. İncelemenin ağırlığı, Friedrich Müller'in en azından isabetli birkaç gözlemde bulunduğu seslilerde toplanmaktadır. Buna karşılık biçim ve sözdizimi çalışması kısa tutulmuş ve böylece Zazaca'nın en önemli özelliklerinden tamamen uzaklaşmıştır.

Yukarıda adı geçen Türk, Mehmed Arif, 1874'te Dersim'i ziyaretinden sonra Zazaların Kürt olup olmadıkları konusunda kuşkuya düşerek Zazaca'nın bir dil olduğunu söyler ³³.

G. Ir. Ph.'de Zazaca iyi bir şekilde ele alınmıştır. Wilhelm Geiger'e göre ³⁴ Zazaca, Kürtçe'nin bir lehçesiydi ve bu nedenle de, o, Zazaca'yı bir yana bırakmış, onunla ilgilenmemiştir. En azından Albert Socin'in Kürt dilleri üzerine olan incelemesinde, daha sık Zazaca'ya değinmesi beklenirdi; bu eserde P. Lerch'in topladığı Zazaca metinler, sözlük, vs. Kürmanci ile birlikte verilmişti. **G. Ir. Ph.**'nin iki yazarının bu yöntemi, Gurani'ce'ye karşı tavırlarında da görülmektedir ³⁵.

Ermeni Antranig 19. yüzyılın sonlarına doğru, bir Ermeni aşiretinin de yurdu olan dağlık Dersim bölge-

sini iki kez dolaştı. Antranig'in dil araştırmacısı olarak geziye çıkmış olmasına rağmen, yazdığı kitap ³⁶, Zaza diline ayrılmış birkaç önemli nottan ötürü, burada anılmalıdır. Yukarıda, birinci bölümde sözü edildiği gibi, Antranig ilk olarak **Dımlı-Daylemleri** kuramından söz etmişti. Sayfa 158, dipnot 1'de şöyle der: "Dersimlilerin dili, Farsça, Kürtçe (Kurmanci), Türkçe, Arapça, Ermenice, ve özellikle dilin dörtte üçünü oluşturan Zazaca'nın (Dımlı) ve çeşitli zaman dilimlerinde Ermenistan'a egemen olarak gelip geçen diğer halkların dillerinin tam bir karışımıdır..." Thomas Arcruni'den Daylemler üzerine bir alıntı (1887 *Petersburg baskısı, sayfa 202-203*) yapan Antranig, sayfa 161, dipnot 1'de şöyle devam eder: "Simdi Dersim'e ve diğer yörelere dağılmış bulunan ve Dersimlilerin dilini konuşan Tımlı (*Ṭṭṭṭṭṭ*) ve Dımlı (*Ṭṭṭṭṭ*) adlarıyla anılanlarla Tımigler (*Ṭṭṭṭṭṭṭṭ*), bizim görüşümüze göre aynıdırlar"

Albert v. Le Coq, 1902 yılında Suriye'de, Felix von Luschan'ın Zincirli inceleme gezisinde, Kosa Zazacasını kaydetme fırsatını ele geçirdi. Kayıtların Şam'da yazıya geçirilmesine rağmen, çalışma arkadaşısı Ömer bin Ali Çermukluydu (Siverek ve Argana arasında). A. von Le Coq çalışmasının sonucunu, kitabevlerine dağıtım yapılmayan, **Kurdische Texte** ³⁷ adıyla yayınladı. Arapça-Farsça yazılmış olan birinci bölümde sadece bir Zaza öyküsü vardır. Zaza fonetiği

ile yazılmış metinler bakımından ikinci bölüm daha zengindir. Bu derleme üç uzun öyküden, bir masal ve Kürmanci'den çevrilen bir destandan (sayfa 63-67), bir tarihi fıkradan (sayfa 60), Türkçe'den çevrilmiş dört kısa fıkradan (sayfa 68) 41 asal sayıdan (sayfa 70), 357 bağımsız tümceden (sayfa 72-94, sol sayfalarda) ve bir sözcük derlemesinden (fil dışında, sayfa 105-115) oluşmaktadır. Çeviriler, kavram açıklamaları ve tamamlayıcı bir sözlükten oluşan üçüncü bölüm yayınlanmamıştır. Bu nedenle, A. v. Le Coq'un derlediği metinlerden yararlanmak, P. Lerch'in çalışmasından yararlanmak kadar kolay değildir. Buna karşın, A. v. Le Coq'un topladığı dil malzemesindeki yanlışlıklar, onun topladığı dil malzemesinin miktarıyla kıyaslanırsa, pek azdır. (Bağımsız sözcüklerin bir arada yazılması, eril yerine dişillerin kullanılmış olması vs. gibi). A. v. Le Coq'un, büyük ölçüde yabancı bulduğu bir dile karşı gösterdiği bu büyük ilgi gerçekten övülmeye değer.

A. v. Le Coq'un çalışması (Kurdische Texte) özel olarak bastırılıp uzmanların eline geçtiği için, A. v. Le Coq'tan dört yıl sonra başka yörelerde Zazaca'yı tanıdığına, O. Mann'ın bu çalışmadan haberi yoktu. O. Mann, bu dili önce Siverekte (1906 temmuzunda) inceledi. Bu nedenle Zazaca'nın, bu kasabada konuşulan lehçesi onun çalışmalarında ön planda yer alır. Metinlerin kapsamına bakacak olursak, onun derlemeleri arasında en iyi temsil

edilen lehçe Çapakçur'daki Kor köyünün lehçesidir. Bucak Zazacasının küçük bir sözlüğü (yaklaşık 250 sözcük), yakın komşusu Siverekte Zazacası ile ilgili olan notları zenginleştirir. Bu arada Kor Zazacasını ise, Çapakçur ve Kiği Zazacasının kapsamında saymak gerekmektedir.

Birbirinden bağımsız üç Zazaca kaydının** elimizde olması bize lehçeleri karşılaştırabilme olanağı vermektedir.

Albrecht Wirth, bir çarıklıdan*** Duziki Zazaca kayıtları yapan Albrecht Wirth, yazdıklarını Josef Markwart'a anlatmıştı. Fakat bildiğim kadarıyla, kendisine anlatılanlarla ilgili olarak Markwart, Festgabe Josef Szinnyei (1927, sayfa 73)'deki bir nottan başka bir şey yayınlamamıştır. Markwart'ın ölümünden dokuz ay sonra, 4 Aralık 1930'da, Albrecht Wirth'e sorduğum bir soruya, "kayıtların şu sıralar el altında olmadığı" yanıtını aldım.

İngiliz yüzbaşı L. Molyneux-Seel, Dersim gezisi anılarında³⁸, bölge nüfusunun diline kısaca değiniyor. Sayfa 52'de (yukarıda), Zaza lehçesinin Kürmanci'den ayrıldığına işaret ediyor. Daha ileride (sayfa 67), "Dersimlilerin Zazaca denilen ve Kürtçe'nin bir lehçesi olarak bilinen bir dili konuştukları"na değiniyor. Sonunda ise (sayfa 68), "Zaza lehçesi Kürmanci'den, yani esas Kürt dilinden o denli ayrılmıştır, ki Kürtçe konu-

şan biri için sonuncu (daha doğru- su ilk) dil, tamamen anlaşılmayan bir dildir." der ve ekler, "Farsça, Arapça ve bazı Türkçe sözcükler içeren bu dil, Kürtçe'nin bir lehçesi olarak biliniyor. Bu belirlemenin dilbilimsel nedenlerden mi, yoksa Türklerin baştan savma bir sınıfla- masından mı kaynaklandığını öğ- renemedim." Molyneux-Seel'in derlediği dil örneklerini yayınlayıp yayınlamadığını bilmiyorum.

E. B. Soane, Gurani şiirleri üzeri- ne yaptığı araştırmasında Zazaca sözcüklerle de bir karşılaştırma yapmıştır 39. Ne yazık, ki bu çalış- malarda Zazaca'nın lehçe ayrımı için gerekli olan, Zaza dil malzeme- sinin kökenine ilişkin olarak hiçbir bilgi verilmiyor. **To Mesopatmia and Kurdistan in disguise** (Londra 1912, sayfa 374) adlı gezi kitabında, Zazaların ülkesinde kala- mayışından üzüntü ile söz etmekte- dir. Burada bir yanlışlık var. Çünkü sayfa 55-57'ye göre, o, Süverek'te bulunmuş, ancak bu kasabada Zaz- aların yaşadığının farkına varma- mıştır. O, kasabanın sakinleri ola- rak yalnız Ermenilerle Kürtleri bil- mektedir. Her şeye rağmen, sayfa 374'te de başka bir yerde karşılaştığı birkaç Zaza'nın görünüşüne ilişkin bilgiler vermektedir.

Gramatik eskizlerin tek tek bölüm- lerinde , sözlüklerde ve fiil çekimi çizelgelerinde, ağızların ayrı ayrı özelliklerine işaret edilmektedir. Bu rada, özellikle ana bölümün biçim- lenmesinde az ele alınan ya da hiç ele alınmayan noktalar üzerinde du- rulacaktır.

Sessizlerin yumuşaması (özellikle *n`de*) esas alınarak, Zaza ağızları iki gruba ayrılır: Doğuda (Kor'da ve daha yaygın olarak da Kasan'da olduğu gibi) bu yumuşama daha fazla göze çarparken, batıda (Sive- rek, Bucak ve Kosa'da) ise ancak sezilebilmektedir.

-*Rê* ile ismin yönelme durumunun (dativ) yazılmasında, Kosa Zazaca- sı ile Siverek Zazacasının durumu aynıdır. Ama öte yandan *-ra`n*ın sık sık yinelenmesi konusunda Ka- san Zazacası, Kor ağızıyla birleşir.

Kor Zazacasında, işaret sıfatı olan **bu** karşılığı olarak Siverek ve Ko- sa Zazacasından farklı olan ve - Farsça'daki *in`e* benzer- bir söz- cük kullanılır.

Belirsizlik artikeli konusunda ise, Siverek ve Kosa Zazacaları bir- leşirler (*-ên* ya da *-en*). Öte yan- dan, Kor Zazacasında sayı sıfatı olan bir için *zhû* ya da *yô*, bazı durumlarda da istisna olarak *-êk* kullanılır.

ZAZA AĞIZLARININ BİRBİRLERİYLE İLİŞKİSİ ÜZERİNE

Fiil çekiminde deęişmeler:

a) Şimdiki zamanda:

-	<u>SIVEREK</u>	<u>KOSA (A.v. Le C0q)</u>	<u>KOR</u>	<u>KASAN (Lerch)</u>
1.t.ş.	-an, -in	a, è, bir kez o; (c.2, tümce 221)	-â, ô;	-a
1.ç.ş	-imä	{ -imä (c.2, tümce 145) { -im (c.2, tümce 224)	-î	-i

b) Geçmiş zamanda:

1.t.ş. -ân	-î	-î
------------	----	----

Fiil morfeimlerinin karşılaştırılması:

<i>rô nâ</i>	<i>rô-nâ</i> (c.2, s.64, satır 41)	<i>nâ rô</i>
<i>rô nîst</i>	<i>rô nîstîm</i> (c.2, s.72, satır 72)	<i>nîst rô</i> <i>rô nîst</i> (c.1, s.54, satır 9)
<i>râ kâut</i>	{ <i>kôt râ</i>	{ <i>râ kaut</i> (c.1, s.54, satır 9)
<i>â kârt</i>	<i>â kârd</i> (c.2, s.67, satır 50)	{ <i>kârd â</i> (c.2, s.67, satır 50) <i>â kârd</i> (c.1, s.51, satır 8)

Değişmeye uğramış ve diğer fiil köklerinin kullanılışı: (Burada bazı şimdiki zaman köklerini sunuyorum.)

a) <i>shân-</i>	<i>âshkänn-</i>	<i>şen-, şyen-</i>
b) <i>watân-</i>		<i>âftân-</i>
<i>wânên-</i>	{ <i>aunâ</i> (c.2, s.63, satır 7)	<i>qunîân-</i> { <i>âurén'</i> (c.2, s.191)
a) <i>ârzânn-</i>	{ <i>bârzâ</i> (c.2, s.64 satır 33)	<i>ârzânn-</i> { <i>eiste</i>
b) <i>râ vist</i>		<i>vist</i>
c) <i>finân-</i>	<i>fînânn-</i>	
<i>shinn-</i>	<i>şin-</i> (c.2, s.76, satır 72)	<i>şhinn-</i> <i>şuén'</i> (c.2, s.204 b)

<i>kâzann-</i>	{ <i>lâwen-</i> (c.2, s.94, satır 354)	{ <i>lauwen-</i> (c.2, s.207, satır 207)
<i>rishân</i>	{ <i>rêšite</i> (c.2, s.66, satır 24)	<i>shâwänn-</i> { <i>âršauwén-</i> (c.2, s.193 b)
2.t.ş. <i>bîârî</i>	a) <i>bêri</i> (c.2, s.78, satır 91) b) <i>bîr</i> (c.2, s.78, satır 89)	<i>bîâ</i> <i>byâre</i> (c.2, s.209 u)
2.t.ş. <i>bêrî</i>	<i>bêrî</i> (c.2, s.64, satır 25 ve 39)	<i>bye</i> (c.2, s.210)
2.t.ş. <i>šôrê; sôrî</i>	a) <i>šôrê; šôrî</i> (c.2, s.78, satır 105) b) <i>šô</i> (c.2, s.63, satır 20; c.2, s.67, satır 54)	<i>shô; šue</i> (c.2, 204 b) <i>shûâ</i>
<i>âzmén</i>	<i>azmân</i> (c.2, s.108 u)	<i>âsmeye</i> (c.2, s.192)
<i>ârweš</i>	<i>arwêš</i> (c.2, s.108) } <i>aurîš</i> " " " }	{ <i>argûsh</i> <i>ârgoš</i> { <i>argûsh</i>
<i>mîyâr</i>	<i>mât</i> (c.2, s.112)	
<i>lîng</i>	<i>ning</i> 9c.2, s.107)	<i>lîng</i> <i>wâhâr</i> <i>wayêr</i> (c.2, s.213)
<i>gêrwâi</i>	<i>gêruêi</i> (c.2, s.113)	
<i>giryâs</i>	<i>êlrês</i>	

-Devam edecek-

DİPNOTNAR:

- (*) O. Blau`ya göre (a.g.e. sayfa 625, dipnot 1) Kozlıçan قوزلیچان J. G. Taylor JRGS. c. 38 (1868), sayfa 332`de Koozichan olarak yazmıştır. Bu, Türkçe yazıma da uygundur. Mehmed Arif te قوزلیچان Kuzihçan (ikinci bölümde alıntı yapmışım) ve Türkçe haritalarda, örneğin Tücarzade İbrahim Hilmi, Kafkasya ve Mısır`da; ölçü 1:1 500 000 (133. Derseadetde).
- (**) P. Lerch`in, A.v, Le Coq`un ve O. Mann`ın kayıtlarının.
- (***) Çarıkılılar, O. Mann tarafından Duziklerin 22 ailesinin önde gelenleri olarak gösterilmektedirler.

KAYNAKLAR:

- 30) Peter Lerch, y.a.g.e. c.1, s.XI, XIV, XVI, XX
 - 31) O. Blau. y.a.g.e. c.16, s.626
 - 32) Friedrich Müller. Sitzungsberichte der Kais. Akad. d. Wiessenschaften in Wien, phil. hist. Kl. Bd. 48, Wien 1864, s.227-245
 - 33) Mehmed Arif. y.a.g.e. s.411 ve 409
 - 34) Wilhelm Geiger-Albert Socin. G. İr. Ph. I-II. 1899, s.388, satır 14
 - 35) Karl Hadank. Kurdisch-Persische Forschungen. Berlin, 1930, bölüm III, band II, sayfa 46
 - 36) Antranig. y.a.g.e.
 - 37) Albert von Le Coq. y.a.g.e. c.2
 - 38) L. Molyneux-Seel. G.J. c.44, nr.1, Temmuz 1914
 - 39) Journal of the Royal Asiatic Society. London 1921, s.57-81.
-

PİYA

**AL
OKU
SAT**

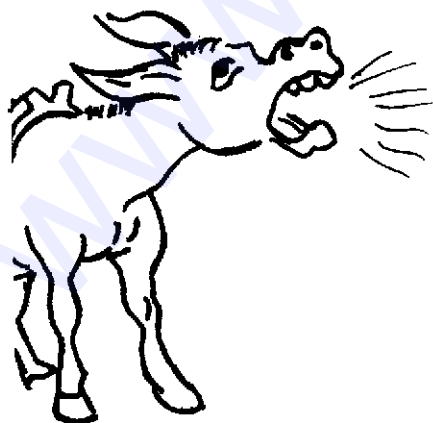

HER KAMO

HESE

*Serê na dinade
teyr u tur,
Serê na dinade
her kes,
zonê hode girano,
zonê hode girano.*

*Kam ke
aslê ho inkar keno,
Kam ke
zonê hora remeno,
aqilra hero,
aqilra hero!*

*Her qusırde niamedo,
her baqilo.
Çayirede çereno,
dimê ho finora hawa,
bê ters, bê serm
eskera eskara
hore zireno,
hore zireno!*

GŪRĀN

D. N. MACKENZIE

Gūrān, an Iranian people, now reduced to between 4,000 and 5,000 houses, inhabiting an area north of the main road from Kirmānshāh to the Persian frontier near Kaşr-i Shīrīn and comprising the slopes of the Kuh-i Shāhān - Dalahu mountain. The Guran 'capital' is Gahwāra, lying 60 km. due west of Kirmānshāh in the valley of the Zimkān, a southern tributary of the Sīrwān. An isolated community occupies the village of Kandūla, 40 km. north-east of Kirmānshāh, near the site of Dinawar. Other, more numerous branches are formed by the Badjālan and the tribes of the Hawrāmān (qq. v).

An older form of the name was certainly Goran (< *Gāwrān-), as it is so preserved in Kurdish dialects, while Gurani itself has un-

dergone the sound-change *o*, *ū*, > *ū*, *ü* respectively (v. *infra*). It is thus difficult to reconcile the name with that of the Γουράνιοι mentioned by Strabo, xi, 14, 14, as neighbours of the Medes. The origin of the name is more probably to be sought in a form *gāw-bāra-kān 'ox-rides' (v. Mivorsky, *op. cit. infra*). This name is connected with the Caspian provinces, as also is the place-name Gīlān, which is of frequent occurrence among the Gūrān. The inference that their original home lay near the Caspian is further supported by the evidence of their language. Just as the closely related Zāzā (q. v.), or Dimli, people moved west into classical Armenia, so the proto-Gūrān appear to have migrated south and peopled the whole southern Zagros area. Later they

were largely submerged by an expansion of the Kurds, also from the north, but their language has left its mark on the ('Central') Kurdish of their conquerors.

Ibn Khurradādhbih, 14, preserves the older form of the name as *Djāb-āraka*, and similar forms are used by Ibn Fakih and al-Mas'ūdī, always in close connexion with Kurds. Ibn al-aṭhīr, ix, describing the rise of the Hasanoyid principality (ca. 350-420/ 960-1030), which stretched from northern Luristan to Shārazūr, frequently mentions the exploits of the **Djawrakān*, while for this name the author of the *Mudjmal al-tawārikh* regularly substitutes *Gurān*. Shībab al-Dīn al-'Umārī, *Masālik al-abṣār* (ca. 744/1343), mentions 'Kurds called al-Kuraniya' in the mountains of Hamadān and Shārazūr, and Sharaf Khān, in the *Sharaf-nāme* (1005/1596), still uses the term *Gūrān* as if referring to the populace of Ardalān and Kirmanshah as a whole, although he distinguishes their various rulers. The absorption of all but the surviving *Gūrān* population by Kurdish tribes thus appears to have proceeded slowly, the present equilibrium having been achieved little more than a century ago.

The *Gūrān* are mainly sedentary cultivators, yet they have long been renowned for their military qualities. In the last century they provided a standing regiment of be-

tween 1,000 and 2,000 men for the Persian army. Those subjected to Kurdish tribal overlordship, however, have completely surrendered their identity. The name *Gōrān*, synonymous with *misken*, is now used among the Kurds of Shārazūr as an appellation for the serf-like, Kurdish-speaking peasantry.

It is noteworthy that the name *Gōrān* is also borne by a small group of Kurds inhabiting the area north of the Great Zab river above the confluence of the *Khāzīr*. These 'Seven tribes', as they are also called, speak Kurdish dialects of the Southern group, unlike their neighbours, and have evidently been transported from the Kirmānshāh-Khānakīn region.

L a n g u a g e

The *Gūrān* dialects belong to the North-West Iranian group. Of those recorded *Hawrāmī* is consistently the most archaic. Characteristic of the phonology are (a) the preservation of initial *y-* and *w-*: *H*(awrāmī) *yawa*, *B*(ādjalānī) *yaw*, *K*(andūlāī) *yaya* 'barley', *H*, *B* *wā*, *K* *vā* 'wind', *H*, *K* *wini* 'blood', (b) initial *w-* < *hw* - : all *wārd-* 'eat', *H*, *K* *war* 'sun', *warm* 'sleep', (c) initial *h* - < *x* - : *H*, *K* *har* 'donkey', *hāna* 'spring', (d) *-rd-* > *-l-*, in words unmistakably NWIr.: *H* *wilī* 'flower', *K* *zil* 'heart'. In general *H* and *B* have preserved the *madjhul* vowels *ē*, *ō*, lost in

the other Gūrānī dialects: H *hēla*, K *hīla* 'egg', H, B *gōsh*, K *gūsh* 'ear', where *u* generally becomes *u*:: K *dur* 'far', *zu* 'quick'.

In the nominal system masculine and feminine gender, and direct and oblique case, are normally distinguished. Most dialects have a defining suffix *-aka*, F *-ake* (*-aki*). The indefinite suffix, generally *-ī*, is *-ēw*, F. *-ēwa*, in Hawrāmī. H also preserves a genitive *Idafa* form *ū*:: *das-ū wēm* 'my own hand', beside the epithetic *ī*: *yā-nēw-ī kōn* 'an old house'.

The copula is characterized by the presence of an *-n* -, thus Sg. 1 *-anā(n)*, 2 *-anī*, 3 *-an*, etc. With the present tense the durative prefix is generally *m(a)* -: B *makaro*, K *makarū*, but H *karō* 'he does', B, K *mācān*, H *mācā* 'they say (*wāc-*)'. H has, in addition, a proper imperfect tense formed from the present stem: *karēnē* 'I was doing', *wācē* 'he was saying'. The majority of dialects have preserved the inverse formation of the past tenses of transitive verbs: H, B *čēsh-it wār* 'what did you say?', K *awirdan-ish* 'he has brought it'. Passive stems are formed in *-ya* -: H *wāčyō* 'it is said', K *kiryān* 'it has been made'.

Gūrānī has attained literary status in the form of a which, besides being the vehicle of a number of Ahl-i Ḥaḳḳ writings,

was cultivated at the court of the Wālīs of Ardalān. A sketch of the grammar of this literary language has been given by Rieu, *Cat. Pers. MSS.*, ii, 728 ff. Poets of name range from Yūsuf Yāska (fl. 1010/1600) to Mawlawī (d. 1300/1882). All Gūrānī verse, epic, lyric and religious alike, is in a simple decasyllabic metre. Its former popularity is reflected in the fact that *gorānī* is the common word for 'song' in the neighbouring Kurdish.

Bibliography:

- V. Minorsky, *The Gūrān*, in BSOAS, xi (1943), 75-103;
- Benedicstsén/Christensen, *Les dialectes d'Awromān et de Pāwā*, Copenhagen 1921;
- K. Hadank, *Mundarten der Gūrān*, (Oskar Mann) bearbeitet von ..., Berlin 1930;
- M. Mokri, *Cinquante-deux versets ... dialecte Gūrānī*, in JA, 1956, 391-422.

AYRE`YÊ MA DIMILIYAN

SERHAD

AYRE kî esto, vîndeno
AYRE`yê ma geyreno
Vengê Dimiliyan nuşeno
Welati sero mireno.

Ez heqira heskena
Welati sero mirena
Vera Dimiliyan rîhdana
Zîwandê xoya wanena.

AYRE yeno, roşan beno
Dimiliyanrê serbestey wazeno
Vengê xo hîrg ca dano
Qandê xelqê ma vîlabeno.

AYRE bigeyr, vîlabî
Heme cadî ayabî
Vengê ma Dimiliyanbî
Dostê pêro mîletanbî.

AYRE bigî wu bîwanê
Wendîşê xo tîm bîzanê
Xelqê xo tîm bîsênasnê
Welatê xo berz sernê

Ardwan çerxo, geyreno
AYRE mara vıla beno
Nahmeto, cordra vareno
AYRE`yo xeli tahneno.

SERHAD vano ti serbı
Tim u tim ti ma verbı
Bıgeyr, mıletra vılabı
Zıwanê ma Dımiliyanbı.

VİLİKE

HESE

Vilike hona domona
mayına sosıke ramena
çımê mı ke
gınarave cı,
serm kena,
remena,
kou serra
xıl dana.

BİZ BİR HALKIZ

Ebubekir PAMUKCU

Aziz Dostum,

Mektubunuz, PİYA'nın çıkışından önce kaleme alındığı için daha çok AYRE'ye ilişkin düşünce, sevinç ve kaygılarınızı içermektedir. AYRE olayı karşısında gösterdiğiniz hassasiyet bizi sevindiriyor. İlgi ve dostluğunuz için teşekkür ederim.

Geçenlerde bir derginin muhabiri de AYRE'ye ilişkin olarak benimle bir röportaj yapmıştı. Çok ilginçtir, ki sözkonusu gazetecinin soruları ile sizin öğrenmek istedikleriniz aşağı yukarı aynı şeyler. Bu bakımdan, sözkonusu röportajın yayımlanmasını beklemenizi ve sorularınızın yanıtını orada bulabileceğinizi söylemem mümkün. Ama içten duygularla kaleme aldığınız mektubunuzu böylece savuşturmak bana biraz kabaca bir davranış gibi geliyor. Fakat eğer bir gün bir dergide sözkonusu röportajla karşılaşır ve aynı şeylerin röportajda da yinelenmekte olduğunu görürseniz

lütfen yadırgamayın.

Dost, biz Erzincan'dan Adıyaman'a üç milyonluk bir halkız. Yazıya dökülmemiş olsa da zengin bir dilimiz, folklorumuz, kendimize özgü bir kültürümüz ve tarihimiz var. Bugün bunu görmezlikten gelebilmek için insanın ya tamamen konunun dışında, ya da art niyetli olması gerekir. Ama gel gelelim bize karşı olanlar bu gerçeği bir türlü görmek istemiyorlar. Dilimizin, kültürümüzün, tarihimizin yıllar yılı çarçur edilmişliğinden üzüntü duyacaklarına, bugün bu durumu **doğruyu** saptırmak için bir malzeme olarak kullanmaya çalışıyorlar. Ve büyük bir sorumsuzlukla, halkımızın ve dilimizin kimliğine ilişkin olarak bugüne dek yapılan çalışmaları ya haktan tamamen gizliyor, ya da onları tahrif ederek sunuyorlar. Onların yaygınlaştırmaya çalıştıkları iddiaya göre Dımıllice'nin bir dil olduğu şeklindeki teori-

nin mucidi biziz. Ne söyleyelim, öylesine kocaman bir yalan, ki bir yere sığdırabilmek olası değil. Onların ne dediklerini, ne düşündüklerini bir yana bırakıp konuyu biraz açayım...

Halkımızın ve dilimizin kimliği konusunun bilim çevrelerinde tartışmaya başlanması aşağı yukarı ikiyüz yıl kadar gerilere gider. Halkımızın şu anda üzerinde yaşadığı topraklara gelişi değişik zamanlarda ve küçük gruplar halinde oldu. Halkımız doğudan aşiretler halinde geldiğinde, ulusal bilinçten yoksundu, ulusal sorun diye bir sorunu yoktu. Atalarımız için, yerleşebilecekleri topraklar gerekiyordu. Bunun dışında, ulusal nitelikli değerlendirmeler onlar için bir önem taşımıyordu. Halkımızın, bugün çeşitli bölgelerde değişik adlarla anılmasının temelinde de bu olgu yatar; yani değişik zamanlarda, küçük gruplar halinde ve ulusal bilinçten yoksun olarak gelmiş olmak...

Bilim adamlarının halkımızın farkına varmaları 19. yüzyılda gezginler aracılığıyla olur. onlara göre biz, Kürtler, Türkler ve Ermeniler arasına sıkışmış, kimliği belirsiz bir kavimdik. Bu nedenle de bilim adamlarının bizimle ilgilenmesi zor olmadı. İşte bu ilgilenmeyle birlikte, halkımız ve dilimizin kimliği konusu da bilim çevrelerinde tartışılmaya başlandı.

Dilimizle ilgili ilk ciddi çalışmayı Peter Lerch yaptı. Kırım savaşında

(1853-1856) Ruslar tarafından tutak edilen askerlerin arasında Dımililer de vardı. Peter Lerch bu Dımili askerleri konuşturarak, onlardan masallar dinleyerek dilimiz üzerindeki çalışmasını geliştirdi. Ve bu çalışmanın sonucu olarak da bir kitap yayınladı. Sözkonusu kitabıyla Lerch, dilimizin Kürtçe'nin bir lehçesi olduğu şeklindeki görüşü ortaya attı ve savundu. (Peter Lerch. *Izsledovanija ob Iranskih i ich Predkah, Severnych Chaldejach. Petersburg, 1856, 57.* Kitaptan aldığımız Dımilice metinleri zaman zaman AYRE'de yayımladık. PİYA'nın bu sayısında da kitaptaki Dımilice metinleri, orijinal yazılış biçimleriyle yayımlamaya başlıyoruz.). Ondan sonraki yıllarda da birçok dilbilimci dilimizi, Lerch'in kitabı aracılığıyla tanıdığından Lerch'in görüşünü aynen yineledi.

Derken, yüzyılımızın başlarında Oskar Mann ile Karl Hadank'ın ciddi çalışmaları bilim çevrelerinde çalkantılara yolaçar. Oskar Mann, Dımilice'yi ve Kürtçe'yi, Dımililerin ve Kürtlerin yaşadıkları bölgelerde, yerinde inceledi. Bu arada 1906'da da *Kurdisch - Persische Forschungen* adlı araştırma - inceleme dizisini yayınlamaya başladı. Fakat ne yazık ki ikinci kitabın yayınından sonra öldü. Onun ölümünden sonra, çalışmalarını, arkadaşı Karl Hadank sürdürdü. Karl Hadank, dizinin dördüncü kitabı olarak yayınladığı *Mundarten der Zâzâ*'da dilimizle ilgili sorunları enine boyuna irdeledi.

(Karl Hadank. *Mundarten der ZâZâ. Hauptsachlich aus Siverek und Kor. Berlin , 1932.* Kitaptaki Dımlıce metinlerin çoğunu zaman zaman AYRE`de yayımlıdır. Kitabın giriş bölümünün Türkçe çevirisi de şu sıralar PİYA`da yayımlanmaktadır.) Hadank, Dımlıce`yi tüm yönleriyle, dilbilimsel veriler ışığında inceleyerek, dilimizin başlıbaşına bir dil olduğunu açık ve net olarak ortaya kor... Bu kitaptan sonra, Lerch ile başlayıp süregelen iddia günden güne önemini yitirir ve ancak politik kaygılarla zaman zaman yineleyen cılız bir ses olarak varlığını sürdürerek günümüze kadar gelir.

Yani gördüğünüz gibi bu tartışma yeni değil, aşağı yukarı ikiyüz yıllık bir geçmişi var. AYRE ve PİYA da ikiyüzyıllık bu tartışmanın bir uzantısıdır. Yalnız şu var, ki bugüne dek süregelen tartışmalar tamamen bizim dışımızda geliyordu. Yani bizim dışımızda birileri bizi tartışıyorlardı. AYRE`de ise biz bu geleneği yıktık. Yani kendimizle ilgili sorunlara kendimiz sahip çıktık. İşte yeni olan sadece budur, ve bunca şimşekleri üzerimize çekmemiz de bundandır.

Yeri gelmişken, dil, kültür ve tarihimize ilişkin olarak bugüne dek yapılan, ve günümüzde de sürmekte olan çalışmaların tümünden söz etmek isterdim. Fakat bu öyle bir çırpıda oluverecek bir iş değil. Hele bir mektubun boyutlarını ise fazlasıyla aşar. Bu bakımdan tüm çalışmaları uzun uzadıya anlatmak-

tansa, bizi kendi başımıza bir halk, dolayısıyla Dımlıce`yi bir dil olarak gören birkaç bilimadamından söz etmekle yetineceğim. Zaten mektubunuzdan anladığım kadarıyla, sizi en çok ilgilendiren de konunun bu yönü.

Öncelikle Şeref Xan ile Minorsky`den başlayayım. Çünkü biri ünlü bir tarihçi, diğeri ünlü bir halkbilimci olan bu iki yazarın adından sık sık söz edilerek, bunlar bize karşı birer silah olarak kullanılmak isteniyor. Oysa gerçekte ise durum oldukça farklı. İkisi de tüm çalışmalarında bizi bir halk olarak görürler, çalışmalarını bu temel üzerine oturturlar. Şeref Xan, *Kürt Tarihi`ni* yazarken (ilk yazılış tarihi 1597), Kürtlerin tarihini yazıyor olanın bilincinde olarak Dımlilerden söz etme gereğini bile duymaz. Ve zaten, ayrıca bu anlayışından ötürü, onun Kürtlerle ilgili olarak yaptığı tasnife de Dımliler girmezler. (Şeref Xan. *Şerefname, Kürt Tarihi. İstanbul, 1971, s. 20).*

Minorsky`e gelince...İranî halkları en iyi tanıyan değerli bir halkbilimci olarak Minorsky`nin bu konudaki görüşleri oldukça nettir. O, Dımlileri doğudan gelmiş bir halk olarak görerek onların kökeni hakkında irdelemelerde bulunur.

(1- Minorsky. *Kürtler. İslam Ansiklopedisi. c.6; İngilizce`si için, Minorsky. Kurds, Kurdistan. The Encyclopaedia of Islam. c.6; Almanca`sı için, Minorsky, Kurden. Enzyklo-*

paedie des Islam. c.2.; 2- Minorsky. Daylam. The Encyclopaedia of Islam. c.2. (Sözkonusu makaleyi PİYA'nın ilk sayısında yayımladık.); 3- Minorsky. La Domination Des Dailamites, ve daha başka makaleleri.)

Biraz daha geliştirelim... W. B. Loockwood, tartışmasız büyük bir dilbilimci. Bugün üniversitelerde okunan ünlü eserinde Dımilice`yi bir dil olarak değerlendirir; hatta bu konudaki tartışmaları sözkonusu bile etmek istemez. (W. B. Loockwood. A Panorama of Indo - European Languages. London, 1972. s.243-244)... Halkbilimci T. M. Johnstone de aynı görüşte (People and Culture of the Middle East. New York, 1970. c.1, s.119).

İranî diller uzmanı olarak ün yapan ünlü dilbilimci D. N. Mackenzie'nin dilimize ilişkin görüşleri de son derece nettir. Dımilice`yi bir dil olarak gördüğünden, Kürtçe`yle ilgili çalışmalarında Dımilice'nin tartışma alanına getirilmesini bile gereksiz bulur (1- D. N. Mackenzie. Kurdish Dialect Studies. London, 1981.; 2- D. N. Mackenzie. Kurds, Kurdistan -language-. The Encyclopaedia of Islam. c.5.). Ayrıca, PİYA'nın bu sayısında da yayımlanan Guran makalesinde de Dımilice ile ilgili görüşünü daha net olarak ortaya koyarak, Dımililerin kökeni konusunda Arthur Christensen ile aynı noktaya gelir.

Arthur Christensen'e gelince... Arthur Christensen, İranî diller konusunda uzman, büyük bir dilbilimci. Çalışmalarını daha çok İran'da konuşulan diller ve lehçeler üzerinde yoğunlaştıran yazar, özellikle Hawramanî, Semnân ve kuzey lehçeleri üzerindeki çalışmaları sırasında Dımilice`yi keşfeder ve çalışmalarını derinleştirerek, Dımililerin kökeni ve Dımilice konusunda önemli sonuçlara varır. Ona göre Dımililer, Deylem`den gelen bir halktır, kendilerine özgü bir dilleri vardır ve bu dilin adı Dımilice`dir. (Arthur Christensen - Åge Meyer Benedictsen. Les Dialectes D'awroman et de Pewä. Kopenhag, 1921, s.7-15)... 1901'de Hawramanlar arasında dil incelemeleri yapan Åge Meyer Benedictsen de köken konusunda açık görüş belirtmemekle beraber dilimizin kimliği konusunda Christensen`le aynı görüştedir (y.a.g.e. s.5-6).

Daha yakın tarihlerde Terry Lynn Todd'un güzel bir gramer çalışmasına tanık oluyoruz. Todd, Dımililerin bir halk olduğu görüşünden hareketle Dımilice'nin gramerini yazmaya çalışır. Yalnız Siverek ağzıyla sınırlı olması bakımından birçok eksiklikleri olmakla birlikte, Todd'un kitabı önemli bir çalışmanın ürünüdür bizce (Terry Lynn Todd. Grammar of Dımili. Michigan, 1985. Kitabın giriş bölümünün Dımilice çevirisini ve kitaptaki Dımilice metinlerin birçoğunu zaman zaman AYRE`de yayımladık.)... Ünlü halkbilimci

Ingvar Svanberg de Dımılileri bir halk olarak görerek Dımıliler üzerindeki baskılara dikkati çeker (Ingvar Svanberg. *Invand-rare Från Turkiet - Etnisk och Sociokulturel Variation*. Uppsala, 1985. s.30).

Kürt dili profesörü K. A. Bedirxan da üzerinde özellikle durulması gereken dilbilimcilerden biri. Bizzat Kürt olması ve bu nedenle de Kürtçe'yi en iyi bilen bir dilbilimci olması bakımından bizim çalışmalarımızda ayrı bir öneme sahiptir. Bedirxan'ın Dımıllice konusundaki görüşünü de Çiya'da yayımlanan yazılarından (bu yazılardan biri AYRE, sayı 14'te yayımlandı) öğrenebiliyoruz. O, Kürtçe ile ilgili tasniflerine Dımıllice'yi almamakla, bu konudaki görüşünü ortaya kor. Yani gerçek bir bilimadamı kişiliğiyle, dilbilimsel ölçütü politakaya kurban etmez (Çiya, Kovara Çanda Kurd. Yıl 1, sayı 1 ve yıl 2, sayı 4).

Kürt tarihçilerinden İhsan Nuri

Paşa'nın, Dımılileri başlıbaşına bir halk olarak gördüğünü de, yazarın ünlü tarih kitabındaki, Kürtlere ilişkin tasnifinden öğreniyoruz (İhsan Nuri Paşa. *Kürtlerin Kökeni*. s.142. Çevirmenin dipnotlarını burada dikkate almıyorum.).

Gördüğünüz gibi, örnekleri sürdürmeye çalışırsak upuzun bir liste çıkarmamız gerekecek. Ama gerek var mı, bilmiyorum. Siz de kabul edersiniz, ki bir mektup sınırları içinde ayrıntılara inebilmek, herşeyi anlatabilmek mümkün olamıyor. Fakat yine de kafanızdaki soruların hiç olmazsa bir kısmına yanıt bulabildiğinizi umarım. Ama şu ya da bu nedenle mektubumda yer almayıp sizin ısrarla öğrenmek istediğiniz daha başka hususlar varsa, lütfen onları da yazın. Uygar ölçüler içinde dostlarımızla yazışmak bizi mutlu eder.

Çalışmalarınızda başarılar dilerim. Dostluklarımla.

ZIWANOXANÊ XERÎBANDI DIMILKÎ

YABANCI DİLCİLERDE DIMİLİCE
FOREIGN LINGUIST ON DIMILISH

PETER LERCH

Peter Lerch zew ziwanoxêdo menşuro. Ziwananê İranî sero girweyayo. No xîsusdî zaf malzeme arêdayo. Daera vera-kerdeyê İranistan hesibiyeno.

Peter Lerc diha zaf zi Dimilki wu Kürdki sero girweyayo. Lavrê, o Dimilki ze zew diyalektêdê Kürdki hesibneno. Daera Dimilki sero girwayişê xo nê himi sero roneno.

Herba Qırım`îdî (1853-1856) Orisî tayn eskeranê Osmanîyan tepêsenê. Nê eskeran miy-andî çend teneyê cî Dimilî benê. Zewê nê Dimilîyan,

dormaredê Palo`ra, aşira Şivan`rayo, namey cı Hesen`o... Aqademiya Zaanayina Petersburg, Peter Lerch`i risena Roslawl, kî eskeranê Dimiliyan u Kürdan miyandi zıwani sero bigırweyo. Heseno Paloyız, Peter Lerc`irê zaf merseli vano. Peter Lerch, Hesen u Dimiliyanê binanra zıwan u edetanê ma sero zaf malzeme arêdano. Dima zew kitabê (bewni fotoqopi) neşrkeno.

Kitabdê cıdı Dimilkiya zaf merseli estê. Ma ninanra çend teneyê cı AYRE`dı neşrkerdi. Lavrê ê merseli, ma alfabeda xoya nuştibi. Noya te-piya mado pêro nuştanê kîhanan nuştışdê cıyê orujinaliya neşrkerê. No hesab niyetê ma esto kî, çî wesiqaya kî zıwan u kûlturdê ma sero esta, pêrkın kêberan peyra bireynim u bizezim roşney.

ТЕКСТЫ

на нарѣчин Zazá.

1.

Сказка о трехъ братьяхъ.

Dalkî bî tî nébi, hírye berá'i bî, nameí berái kídi Hásanék, nameí berái myanéni Qasím, nameí berái píli Šabán. Tî deyíne tî nébe, hírye vaışturi xóe bî. Hásanék vā berár yéni: wárzi, mā ên'oe melmekétrá veđi, mā šyéri xóeri yaúna aşirét, mā xóeri, kār bîkérí, pei dabárai ma bobú. Ên'ie hírye héme werísti ši, veđiaí séri yau koi, auháí yau deíšte, asén'i píru ɣaléa. Hásanéki vā berár yéni: wárzi, mā šyéri ɣaleí ên'a deíšte biťini, helbét wayéri ên'ie ɣalı éstu, mári yau haúle bîkéru. Ên'ie berá'i we-rišti ši, neyáí ɣaléa, ɣalé tina di róđi.

Hasanék auhá yau dumá. Au dumá dau bû. Veđau aúđara, vein dā, vā ke: šúma qámi, šúma qaúwi ɣalé me tinen'í, ez nekaí ameíya, sérei šúma hírye hémine wén'a. Hásanéki vā berár yéni: métersi, awé ke éstu awé dau, yén'u mā het, mára vānu: šúma qaúwi ên'oe ɣalé me tinen'í, šúma tau véngi xóe mékiri, ez ɣebábe dēwi dāna. ɢalé tina, auháí ke dau amé, dēwi vā: šuma tî tîkareí, šuma nameí me néšna'útu, ez ke está ez dau, ez nekaí sérei šúma hírye hémine wén'a. Hásanéki vā: efendím, ízmi me biđé, ez tóeri yau laqardí váđa; dēwi vā: láđi me deváđi. Hásanéki vā: mā hírye hémine berá'i ɣieí, ma ameí, ên'oe ɣaleí

mā etiā dī, mā neyāi pa tīna, vā: helbét wáyeri ěn'ie ʔalı estú, helbét mári yau haúle kén'u. Dēwi vā Hasanékira: lađi me, áferem, biđtine. Dáu vinért Hasanéki het, Hasanékira vā: lađi me, te vaísturai ʔóe biđe me, ez hělye ʔalé tinen'a, te gāmye róše, asán bē.

Dēwi tīna, Qasím u Šabán, hírye hémíne ʔalé tīna hēte nemáđi yérí. Dáu weríst, yau kaʔít nošt, da Hasanékira, vā ke: ěn'oe rayér biđi, šúe, baúni séri áye koi, kunáʔi me ha áye kóyu, đéniai me, hírye keínai me ha kunáʔde róništei, kaʔít bér'e, biđe đéniai me, ya zána. Hasanéki kaʔít geraút, kautá rayér, šē, di sá'ati šē, kaʔít akérd, weńd, aună ke, dēwi kaʔiti nóštu éke ěn'oe merdúm ěn'ie kaʔiti ánu keiye, mīri sérei ěn'ie merduómi tráke, mīri pilaú paúže, sérei ěn'ie merdúmi mīri pilaú ver ke, béršau mīri, ez wén'a. Hasanéki kaʔít đirná, ęšt, yaúna kaʔít nošt, éke ěn'oe merdúm ěn'oe kaʔít ánu keiye, gai búeri pilaú ver ke, ęmšoe Hasanék wa keínai mīna pīle het rá ku, sebá mīri ěn'a pilaú biáru. Hasanék da kaʔít đéniai dēwi. Đéniai dēwi kaʔít geraút, akérd, weńd éke dēwi téde nóštu gai búeri wa pilaú ver ku, biđú Hasanékira, Hasanéki ęmšoe wa keínai pīle het rá ku, sebá ěn'a pilaú biáru. Đéniai dēwi gai búer sére birná, góšti gai búeri kerd pilaú ver, da Hasanékira. Hasanéki ěn'a pilaú geraút, šē, berd dēwiri.

Dáu aună Hasanék yén'u. Hasanéki ěn'a pilaú berd, da dēwí. Dēwi geraút, vā Hasanékira: me kaʔít ána ěnenóšt bē, ěn'a keínai kutjki sén'ie ěn'oe nāń hadré kérdu, dau túe, túe ěn'oe nāń mīri árdu, me ěn'a kaʔít ěnenóšt bē, éke mīri Hasanéki sére bjrne, góšti Hasanéki mīri pilaú ver ke, béršau mīri. Hasanéki dēwira vā ke: ěn'a gelánke te šuén'i šúe, éke te ńešuén'i ez šuén'a, ěn'a gelánke sérei min trá kén'a, túeri kén'a pilaú ver, paudén'a, ána. Dēwi Hasanékira vā ke: láđim, te vęngi ʔóe méke, ez nekaí nusén'a, dána túe, biđú, šúe, biđe đéniai me, ěn'a gelánke ek te amei ez hema šuén'a. Hasanéki vā ke: rińd bén'u, eféndim.

Dēwi yau kaʔít nošt: ěn'a gelánke ʔimáni Hasanék mīri, lau-wáni Hasanéki trá ke, kebáb ke, paúže, mīri béršau, ek ěn'a gelánke ěn'oe merdúm saʔ amé me het, ez haúna yén'a sére de-stáni língáni túe, keínai kutjki, trá kén'a, túe bén'a séri haut

rayerân ver dâna. Dâu werîšt, kayît nošt, da H'asanékira. H'asanéki geraút, di sá'ati da šē, kayît akérd, kayît weñd, auñá, éke déwi kayíti nóštu, ek ên'a gelânke míri timáni, lauwaní H'asanéki tra ke, míri kebáb ke, bērsau, ên'a gelânke ên'oe merdúm éke weš amé me het, ez ên'a gelânke yeñ'a keiye, sérei, liñgâni, destâni túe, keñai kutjki, tra kén'a, túe bēn'a séri haut rayerân ver dâna, tau túeri wáyerei hékén'u. H'asanéki kayît weñd, éke déwi kayît sa katei téde nóštu. H'asanéki kayît djrná, êšt, yaúna kayît nóšt, éke míri ên'a gelânke gai súri sére bjrne, míri kebáb ke, paúže, na pilaú míri bērsaúe, émšoe H'asanék keñai mína kídi héte ra ku, sobá na pilaú bigú, bíaru. H'asanéki kayît berd, da dēniai déwi. Dēniai déwi kayît weñd, éke déwi téde nóštu: míri gai súri sére bjrne, gōšti gai súri kebáb ke, paúže, bērsau, émšoe H'asanék wa keñai mína kídi héte ra ku, sobá míri na pilaú kebáb bíaru. Dēniai déwi gai sur sére bjrná, gōšti gai súri kebáb ke, paúže, bērsau, émšoe H'asanék wa keñai mína kídi héte ra ku, sobá míri na pilaú kebáb bíaru. Dēniai déwi gai sur sére bjrná, gōšti gai súri kerd kebáb.

H'asanék áya šaúe keñai kídi héte ra kaut, keif sefá kerd héta sobá. Sobá werîšt, šē herémi déwi, va dēniai déwira, ti bidé, ez bēn'a déwiri. Dēniai déwi werîšte ti da H'asanéki va ke: me véra selâmi déwi ke, vádi ke: hei terés, túe kei me xeráb na. H'asanék werîšt va dēniai déwira: ên'a ga me xatjir be túe ez ha šuén'a. Dēniai déwi va ke: te xeir ameí, túeri oyjir bú. H'asanéki va ke: ber xodár bi Aláh túera razí bu. H'asanéki ti geraút, berd, da déwi. Dâu nan geraút, xers be, nan uđá ruén'a, werîšt šē keiye. H'asanéki va ke: beraí mei, kei déwi xeráb nau, wárzi ma xóeri etlara šyēri.

Beraí H'asanéki werîšti, H'asanék kaut berára ver, ši tehér ródi, dâu amé geíra, H'asanék nédi. H'asanék šē xóeri yau šahrestân, beraí xóe bérdi țarsú, va ke berarâni xóera: xóeri kandaúke keife šuma wazén'u šyēri. Berá'i H'asanéki Qasími H'asanékira va ke: berá te qaúvi me etia ver dâni. Berá'i H'asanéki Šabân bermá. H'asanéki va ke: berá tu qaúvi bermén'i? Aláh kerímu. Berá'i H'asanéki Qasími H'asanékira va ke: ti qaúvi mā wir díne etia ver dâni, la mā xóeri se ki, dâu yaríbu, dai mā tífú, tau

ñeverdānu, mā šyēri keīye dai ma tīnu. Hasanéki vā ke: šyēri xóeri yau ayaí hēte γizmēt bikéri. Hasanéki berái xóe Qasím berd yau qaifetī hēte ver dā. Hasanéki vā ke qaifetūra: ayá, ěn'oe berái mínu, nāmēi dai Qasímu, wā túeri γizmēt bikéru, Qaifetī Hasanékira vā ke: lādīm, berá'i túe dēstra te gúre yén'u. Hasanéki qaifetūra gō ke: ayá, te te guraúke vāđi berá'i me dēstra yén'u. Qaifetī vā: pēke lādīm. Hasanéki wiđá berái xóe ver dā, amé taršú, geíra berái Šabán nédi.

Hasanék yau ášme geíra, berái xóe Šabán yau zeindānde dī. Berá'i xóe Šabánira vā ke: berá, qāmi te árdi bīsti ěn'oe zeindán. Šabáni vā ke Hasanékira: dēwi ez šyā xóeri desmāt bikéra, dēwi ez dīan, ez geraúta árdā bīstá ěn'oe zeindán. Hasanéki berá'i xóe Šabán zeindána vet árd xóe liet, tēhēr rōđi venért, berái xóe Šabán berd ģemām, sabún kerd, šit, temíz kerd, berá'i xóe Šabán ģemāmra vet geraút berd teslíme qabás bašira vā ke: ěn'oe berá'i me emānetai túe bu. Qabás baši Hasanékira vā ke: egít te séra šuén'i. Hasanéki vā ke qabás bašira: ģeife xóe dēwira ģén'a. Qabás baši Hasanékira vā ke: egít te šuén'i ez ģiráĥei dēwya, yau šimšyēri dēwi ģestu ģa kalánia altúnĥenede ģa qulávi myānde, đau ke đau rá kuén'u, ģa bīni séri dēwide šimšyēri dēwi ģigé, bye béri ver dé, kīšta ráštēde yau šebáke ģesta, šúe áya šebákēde vīndé, đau keíke amé zére, šimšyēri dēwi ģigé xóe dēst, ke sérei dēwi amé berá zére yau šimšyēr péro de sérei dēwi trá ke ģnén'u ģru, sérei dēwide zuān ģestu, káli kén'u, túera vānu yaúnai péro de, te vāđi ke ez hén'i yaúnai péro nedána: kaúli đān mērdān yau.

Hasanék werišt šē qunáγi dēwi geirá, dai dēwi dī, bīni bālišnai dēwira šimšyēri dēwi vet geraút, amé véri béri, auná kīšta ráštēde yau šebáke ģesta, šē ģn'a šebákēde venért. Đau amé, Hasanéki šimšyēr kerd xóe dēst, đau amé séri xóe berá árd zére, Hasanéki yau šimšyēr dā pūroe, sérei dēwi terá kerd. Đau ģnā ģru. Dēwi vā ke Hasanékira: yaúnai péro de, Hasanéki vā ke dēwira: kaúle đān mērdān yau, đau merd, Hasanék werišt, lēšai dēwi bér de eíšte zeindán, geíra šē kei dēwi. Keínai dēwya qíđi geraúte mára kérde xóeri, šē geíra berá'i xóe Qasím Šabán dī, geraúte árdi kei dēwi, keína píle dai berá'i xóe Šabáni, keína myānéne dai berá'i xóe Qasími, rueníšti xóeri keif sefá kérde venért.

KAYA MA

M. ÇERMUG

Zıwanê ma
Bê wayêro
Oyo naleno
Raya ma paweno
Zıwandê sariya
Paye nêbeno
Wayêrê zıwandê xobê

Eslê xo
Bısılasnê
Rêçda
Kalıkandê xora şîrê

Ma kami
Wu
Kotira ameyê
Tîm u tîm
Xora perskerê
Wayêrê tarixdê xobê

Xo şarira
Cêr mevinê
Niqara wu
Zîrnî verî
Govenda xo tepîşê
Deyranê xo vazê
Pexilan bîteqne
Wayêrê kûlturdê xobê

Eyê vanê
Hewna rewo
Mezgê inan
pirê sîmero
Gos pa menê
Inanrê qûç
U
Kemer qîlayayo
Wayêrê zanayandê xobê

Hewndo xorira ayabê
Pastiya xo pêzewmbinidê
Destanê pê tepîşê
Peyey xelqê xobê
Wayêrê welatdê xobê.

QERARÊ SOLE

Arêdayox: **USXAN**
Cayê vatîşi: **Dersim**
Wext: **1981**

Cence zewezino, veyvike ano çe... Rozê cînêke şami pozena. Şami bê sole yena. Roza bine onca şami pozena. Nafa ki zof solîn yena.

Rawa hirêyîne cenc vano:

"Xanım na şami to ya solîn yena, ya ki bê sole yena. Tı ça niya kena?

Cînêke vana:

"Mı qerarê sole çede xo virakerdo, coka... Raurze, so, çe piyê mıra qerari bîji, biya."

Cence urzeno ra kunu ra raye. Sino çe vistorê xo. Verê çeverde vîstîriye vana:

"Zama, tı ça ama? Tı hona dı roziyo zeweziya..."

Zama vano:

"Ma çena to qerarê sole xo vira kerdo, coka amine."

Vîstîriye vana:

"So, vase, "Senikre senik, zedere zede..."

Zama cereno ra kuno ra. Raye xo xorê vano, "Senikre senik, zedere zede..." ke xo vira nêkero. Rastê dewê yeno. Sare rayero cune beno. Cunedê ki dı brayê tixe barekenê.

Brayo pil vano:

"Bê ma cencere perskeme, ey ke se va, ma hen keme."

Cence ki xo xorê vano, Senikre senik, zedere zede..." Yeno,

kuno leye brau.

Brayo pil vano:

"Bra, ma na tixe sero tı hure nime... Tı se vana?"

Cence vano:

"Senikre senik, zedere zede!..."

Yê brayê pil domonê xo jêde benê wu heqa zede cêno. Yê brayê qız ki tek beno, heqa senike cêno. Brayo qız kuno vere, cenci rınd kuno.

Vano:

"Ma brayime. Ma zede cême, senik cême, torê çı? Tı ça vana, "Senikre senik, zedere zede?" Vaze, "Bereketbo!", ravere, so!." Onca dano pıro.

Cence vano:

"Ça dana mıro? Guna mı çıka, hal mezel niya?"

Urzeno ra. Nafa ki vano, "Bereketbo, bereketbo!..." Qesa veri xo virakeno. Xo xorê vano, "Bereketbo, bereketbo!..."

Sono, rastê koyê yeno. U kora ki bızey çerenê. Şuwane ki siyede niştı ro, aspızunê xo qırkeno. Cence xo xorê vano, "Bereketbo, bereketbo!..." Yeno, leye şuwanira vireno ra. Şuwane niyadano ke cence vano, "Bereketbo!"

Urzeno ra, cence erzeno koli ver.

Cence vano:

"Guna mı çıka, ça mı kuna?"

Şuwane vano:

"Tı ça vana, "Bereketbo"? Vaze, "Qır bıke, kok biya!", ravêre, so!"

Cence urzeno ra. Nafa ki xo xorê vano, "Qır bıke, kok biya!" Qesa vari xo virakeno. Xo xorê vano, sono...

Rastê dewe yeno. A dewede ki veyve beno. Cence sono, kuno horte veyvi. Hetara ki vano, "Qır bıke, kok biya!"

Veyvede cenci vanê, "Hayli huli!..." Na cence vano, "Qır bıke, kok biya!" Sergovend eve vengo berz vano, kaykenê. Na cence ki eve vengo berz vano ke xo vira nêkero. Cencê veyvi niyadano ke na cence vano, "Qır bıke, kok biya!" Cênê, ney

erzenê koli ver.

Vanê:

"Tı kokê kam ana? Tıka veyveyo, mîlet kaykena, tı vana, "Qır bike, kok biya!" Tı dîsmena?"

Onca danê pîro.

Na cence vano:

"Guna mı çıka, ça danê mîro?"

Sarê veyvi vano:

"Xorê tı ki vaze, "Hayli huyli!", ravêre, so!"

Na cence urzeno ra. Xo xorê vano, "Hayli huyli!..", sono.

Zof ke sono, senik ke sono, rastê kemere yeno. U kemerra ki sayderi zarance arda ra, verê nuke ke pano. Na cence uzara vejino, vano, "Hayli huyli!.." Zarance perena ra, sona.

Sayder urzeno ra, na cence erzeno dipçiku ver, kuno.

Cence vano:

"Guna mı çıka, çı mı kuna?"

Sayder vano:

"Tı çı nisana mı perna ra? Xo rone ravere, so!"

Onca dano pîro.

Cence urzeno ra. Xo nano ro, kuno ra raye. Zof ke sono, senik ke sono, rastê bostanê yeno. O bostande ki dijdên biya. Ura wayêr verde vîndeno.

Cence xo nano ro, yeno leye bostan. Wayêrê bostan niyadano ke dota cence xo nano ro, yeno. Vano, "Dîzd nawo, ame!" Beno kolojiro, sono, cence erzeno koli ver, rînd kuno.

Cence vano:

"Ça mı kuna, guna mı çıka?"

Wayêrê bostan vano:

"Xo tik bike, so! Tı xo nana ro, mı ki va ke belka dîzdo."

Cence urzeno ra. Xo tik keno, sono. Çevere xode kuno zere.

Cîniye cıra perskena, vana:

"Mua mı se va?"

Cence vano:

"Va ke, "Xo tik bike!"."

LAWIKA HASKERDENİ

USXAN

LAZEKE Ez ewro siya suke
Torê arda çita sure
Adirê zerey mîno
Keno lete letey, dana to
Sarey xorane, mî biya xo viri.

ÇENEKE To mîrê çita sur arda
Adır kena zera mî sare
Çita sıpiya ke biyardene
Awa kerdene zera mî sare.

LAZEKE Çene xora mede
Zera mîna çita surede
Bingalê adiriyo zere mîde
Derdo mîde, dariyo tode.

ÇENEKE Adiro zere mîde vêseno
Cigera zerê mîna
Lete mîna, lete toya
Ez tora haskena
To durra naskena
Mordemunê xo bîruse
Zumin nejdıra nasbîkeme.

LAZEKE

Çê ma sımara nejdiyo
Meste bêro, sona suke
Torê ano fistano sıpe
Ezo rusnena mordemunê xo
Piyê to qalın wazeno
Qürışê mı çino
Xamıkê minê kıhan estê
İna dana piyê to
Sondane wa binê balsnada xorakero.

ÇENEKE

Piyê mı qalın wazeno
Qürışê to çino, ez zonena
E ke mı to nêdine
Olude qesey kena, tode remena.

LAZEKE

To ke mı nêdanê
Ez to cena, remena
Xevere mı vijêrra da cı
Nejdidi ma wu piyê xo rusnena.

ÇENEKE

Rovar caverdan, son çe
Sandıqa xo şunu
Cêza xo keno hadre
Haqê dinyay zaneno haskerdena mı
Ez to rewra haskeno
Jê qüçika lozine vêsena
Mevinde, ma wu piyê xo
Rew birusne ma seri
İmbıryani sorvike wazenê, ma se bıkerne.

Palo`ra çend deyri

-2-

-Amordê verênira-

Arêdayox: M. ÇERMUG

NAYÊ

Heri Nay Nayê, Nayê Nayê
Heri Nay Nayê, Nayê Nayê
Heri Nay Nayê, Nayê Nayê
Sarê mî dejeno, kêfê mî nayê

Hedi ma şîrê na germeko
Heri Nay Nayê, Nayê Nayê
Hedi ma şîrê na germeko
Sarê mî dejeno, kêfê mî nayê

Ez mîrodê xo to bîko
Heri Nay Nayê, Nayê Nayê
Ez mîrodê xo to bîko
Sarê mî dejeno, kêfê mî nayê

Velgê qılıx bı qalgeko
Heri Nay Nayê, Nayê Nayê
Velgê qılıx bı qalgeko
Sarê mı dejenö, kêfê mı Nayê

Ez bıçinê, Nay gırzeko
Heri Nay Nayê, Nayê Nayê
Ez bıçinê, Nay gırzeko
Sarê mı dejenö, kêfê mı Nayê

Hedi ma şırê kê xalano
Heri Nay Nayê, Nayê Nayê
Hedi ma şırê kê xalan
Sarê mı dejenö, Kêfê mı Nayê

Kê pêrandı heli rışı
Heri Nay Nayê, Nayê Nayê
Kê pêrandı heli rışı
Sarê mı dejenö, kêfê mı Nayê

Da wu piyê Nay nêweşi
Heri Nay Nayê, Nayê Nayê
Da wu piyê Nay nêweşi
Sarê mı dejenö, kêfê mı Nayê

Qe çınıra tıxtor nêşi
Heri Nay Nayê, Nayê Nayê
Qe çınıra tıxtor nêşi
Sarê mı dejenö, kêfê mı Nayê.

VONO

Herê vono vono, dayê vono
Cerêwe geçitê dedkeynano
Herê vono vono, dayê vono

Gilê surriyo, nênermeno
Herê vono vono, dayê vono
Gilê surriyo, nênermeno
Heywax vono vono, dayê vono

Dardê piyê ma nêzano
Herê vono vono, dayê vono
Hele bewniyo nê keynano
Heywax vono vono, dayê vono

Veng vijyeno, veng vareno
Herê vono vono, dayê vono
Serma pu wu şuwanano
Heywax vono vono, dayê vono.

CIRANÊ

Hay ciran lê lê lê ciranê ciranê ciranê ciranê
Koçerê Halima ber mala mî
Ciran nikan lê cordî yena lê
Ciranê ciranê cirana mî
Ciran nikan lê cordî yena lê
Koçerê Halima ber mala mî

Dismen gêna lê lê reqîs kena lê
Ciranê ciranê cirana mî
Dismen gêna lê lê reqîs kena lê
Koçerê Halima ber mala mî

Îşlîg zomay lê lê neqîs kena lê
Ciranê ciranê cirana mî
Îşlîg zomay lê lê neqîs kena lê
Koçerê Halima ber mala mî

Fistan buko lê lê qirme kena lê
Ciranê ciranê cirana mî
Fistan buko lê lê qirme kena lê
Koçerê Halima ber mala mî

Dismen gêna lê lê reqîs kena lê
Mî areqîdî fetîsnena lê
Ciranê ciranê cirana mî
Dismen gêna lê lê reqîs kena lê
Koçerê Halima ber mala mî.

-Dewamê ci esto-

RASTKERDÎŞ

IKC (Invandrarnas Kulturcentrum), 27-38 Nisandî Stockholm`dî zew festîwalê edebiyatî tertîbkerd. IKC, serredaktorê dergidê ma Ebubekir Pamukcu zi dahwet kerd bî. Bahdê çend rozan, pêseroko ÎKİBÎN`E DOXRU, amor 19`dî zu xeberê vîziyê. Eve na xeber, Ebubekir Pamukcu`y a şênayindî Tırkiya temsilkerda. Haybîk na xeberdî zu çewteyêda zaf gîrd ew mühim esta. Çîmkî Ebubekir Pamukcu ze zew nuştoxê Dîmlî sîbî a şênayî ew ewza zi wîni, yanê ze zew nuştoxê Dîmlî taqdim bîbî. Coka na xeber sero Ebubekir Pamukcu`y zu mektubêda rastkerdîşî rîşt ÎKİBÎN`E DOXRU... Mayê mektuba Ebubekir Pamukcu`y qandê wendoxandê xo etya zi neşrkem.

88 05 16

Sayın Aksel,

Dergînzîzin kûltûr etkinliklerine genîş yer vermesi, özellikle Türkiye dîsînda olan bizleri sevindiriyor. Birçok kûltûr olayını dergînzîz aracılığıyla öğrenebiliyoruz. Sağolun.

Ancak, dergînzîzin 1 Mayıs tarihli sayısında İsvetç`teki kûltûr şenliğıne ilişkin olarak verdiğiniz haber bence önemli bir yanlışlığı ihtiva etmektedir. Sözkonusu haberde benim de içinde bulunduğum bir grup yazarın Türkiye`yi temsil ettiğimiz söylenmektedir. Oysa siz de iyi bilirsiniz, ki bir memleketi temsil edebilmenin bir takım ko-ulları vardır. Diğer arkadaşları bilmem ama doğrusu ben kendimde Türkiye`yi uluslararası platformda temsil etme yetkisini bulamıyorum. Zaten sözkonusu şenliğe davet edilirken de Türkiye`yi temsil etmem gibi bir istekte bulunulmadığı gibi benim de böyle bir talebim olmadı. Ben şenliğe sadece bir Dîmlî yazarı olarak katıldım ve öyle takdim edildim.

Yanlışlığı aynı köşede düzeltirseniz çok sevineceğim.

Saygılarımla.

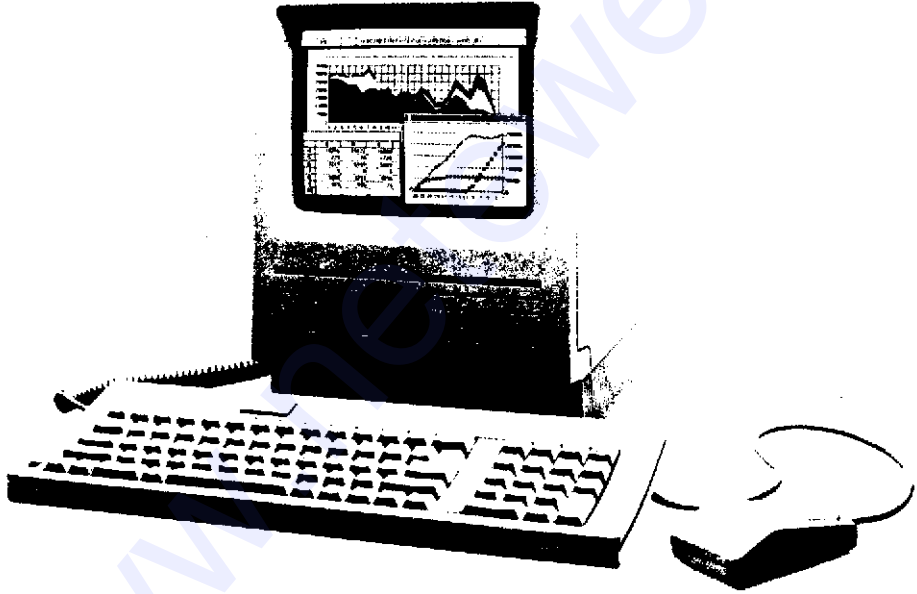

Ebubekir Pamukcu

ŞİMDİ BİR DATAMIZ (COMPUTER) VAR

Evde eski ve basit bir daktilomuz var. Basit ama yine de epey işimizi gördü. AYRE'nin 14 sayısının tüm yazıları onunla yazılıp basıma hazırlandı. Evet, çıkan AYRE'ler teknik bakımından son derece geriydi ama bu gerilikten ötürü makinemizi suçlayamayız. Onun gücü o kadardı. O bize verebileceğini fazlasıyla verdi. Bu nedenle, şimdi makinemizi emekliye ayırırken ona teşekkür ediyoruz.

Şimdi bir datamız (computer) var artık. Böylece, bundan böyle dergimizi gelişmiş yöntemlerle basıma hazırlayabileceğiz. Okuyucularımızın eline daha düzenli ve tertemiz bir dergi verebilmenin sevincini yaşayabileceğiz artık. Mutluyuz.

Ama gel gelelim, bir de madalyonun öbür yanı var: PARA. Doğrusu köşebucakta saklı iki-üç kuruşumuz olmadığından, datayı banka borcuyla almak zorunda kaldık. Ama sorun bu kadarla da kalmadı; datayla beraber yeni yeni masraflar da gündeme geldi.

Şimdi durum şu: 1- Bankanın borcunu her ay ödemek gerekiyor; 2- Datanın getirdiği yeni masraflara katlanmak gerekiyor; 3- Ve derginin her yeni sayısı için baskı, vs. masraflarını karşılamak gerekiyor.

Doğrusunu söylemek gerekirse, bunlar bizim için sürpriz olmayan masraflar. Biz datayı alırken bunları gözönünde bulundurduk. Tek başımıza bu yükün altından kalkamayacağımızı da hesapladık. Ama bu arada dostlarımızın desteğini de hesaba kattık. Ve sonuçta dostlarımıza olan güvenimizin verdiği güçle bu adımı attık.

Bu aşamada, bu konuda okuyucularımızdan istediğimiz şu: 1- Dergiye çevrelerinde yaygın olarak satmaya çalışsınlar; 2- Dergiye ilgi duyan dostlarımızla ilişki kurup onların dergiye abone olmalarını sağlasınlar; 3- Eğer durumları elveriyorsa, yakın çevrelerinde PİYA adına yardım toplasınlar.

SEREHewADAYİŞÊ DİMİLİYAN U KÛRDAN

SOSYALİST İŞÇİ, amor 38`dı, tarixdı serehewadayışanê Dımiliyan u Kûrdan sero zew nuştayê Seyfi Cengiz`i neşrbı. Seyfi Cengiz`o nuştêdê xodı analizê pêro serehewadayışanê Kûrdan u Dımiliyan keno wu no meyandı rêça Dımiliyan sero çend qisey vano.

Seyfi Cengiz dıha vêsi zi serehewadayışanê Şêx Said`i wu yê Dersim`i sero vindeno. Nuşttox no xısusdı yeno no netice: Nê wırdına serehewadayışi zi yê Dımiliyanê. Ew ninandı zew qerekerêdê milli çiniyo. Nuşttox no meyandı rêçda Dımiliyan sero zi teneyê vindeno. Xebatandê zanayandê xeribanra xeber dano wu qalê teoriya Deylem`i keno, ew na teorira vızıyeno ray u rêça Dımiliyan beno heta Deylem.

Nuştayê Seyfi Cengiz`i sero zaf mışore bı. Marê wini yeno kî nê tabuy sera perdeyo hêdi hêdi abiyeno. Oyo wini aseno kî noya tepiya dıha zaf roşnberidêdest pakerê wu no xısusdı fikrê xo eskerakerê.

QANDÊ YILMAZ GÜNEY'Î QAMPANYA

Tırkiya`dî pêseroko İKİBÎN`E DOXRU, semedê serbestbiya-yışê filmandê Yılmaz Güney`i zu qampanyayê akerda. Ze kî pêserokdî nuşyeno, qampanyaya zaf raxbet vinena. Semedê nê girwedê rindi, ma redaksiyonê pêseroki tebrikkem.

Yılmaz Güney, zew artist u rejisorêdo Dımiliyo. Lavrê o filmandê xodî bî tercumanê pêro xelqandê Tırkiya wu Kurdistan`i. O filmandê xoya bî çım u goş u zıwanê dewızan u karkeran. İşte qandê coy hükmatê burjuwaziye Tırkiya`yê filmandê eyra tersenê, wu nêverdanê kî filmê cî sinemayandî kaydeyê.

Kısta maya, qampanyaya kî abiyaya, qampanyayêda rında. E kî wendoxê ma wazenê, senê imzayanê xo bırışê.

Adresê cî winayo:

Başmüsahip Sok. No: 16
Talas Han Kat: 4

Cağaloğlu / İSTANBUL

QUNCA QEÇKAN / DOMONU

COCUK KÖŞESİ

CHILDREN'S PAGE

ŞÊX SAÎD

SEYÎT RÎZA

GULÇİN

10 seri, Stockholm.

(*) NOTE QAPAXI

Eve prensip pêro xebatanê edebîyan (ma vazım kî şîiri, sanîki, deyri, lawîki, eêb...) mayê PÎYA`dî Dımîlkî`ya neşrkem. Çım kî ma qayilî kî imbazê ma zıwandê maya bînuşê, ew no hesab roz bî roz zıwanê mayê nuşteni bigırweyo wu edebiyatê ma zengînbo. Qandê coy xebatê kî zewmbîna zıwanana nuşyayê, mayê nêsenê inan neşrkem. Wa wendox u nuştoxê ma qısır nêweynê.

Lavrê ma Hasan Dewran`ira zu şîirêda zaf weş girot. Hasan Dewran`î şîira xo Tırkkî`ya nuşta, ya semedê zıwan u kûlturdê ma nuşyaya ew zaf manidara.

Meslaya şîirda Hasan Dewran`î wınaya: Zey herg sew, ancina zu sewê Hasan Dewran şîirandê xo sero girweyeno... Nezdîyê nîmedê sew, telefonê cî cîneyeno. Hasan Dewran şîiran serra serey xo hewadano, telefoni akeno. Telefono Soşen Bra`yra yeno. Soşen Bra, xebera gêriyayîşdê AYRE`y dano. Na xeber sero Hasan Dewran qahrana u hêrsana vero a sew nêseno rakewo. Heta sefaq hewn çîmdê cî nêkewno. Ew no meyandî na şîir nuşeno...

Yanê weşîya şîirda Hasan Dewran`îya him wîstayînda cîra, him zî meslada cîra yena. Coka ma şîira cî qapaxdê nê amorîdî neşrkerd. Lavrê no zew îstîsnayo. Noya tepîya zî prensîbê ma ancina prensîbo. Yanê pêro xebatê edebîdê zıwandê maya bînuşyê wu wîni neşrbê.

AYRE

ISSN 0283-2240

PÊSEROKÊ
ZIWANÎ

VÎRIARDÎŞ
Amorê AYRE'yê roz bi
roz qediyenê. E kî ke-
mayînêda sîma esta,
sîma senê mara biwazê.
Zew amor 10 SK/3 DM'i
yo. Amorê kî ma destdî-
estê, nêyê: 5, 6, 7, 9,
11, 12, 13, 14.

HATIRLATMA

AYRE'nin geçmiş sayı-
ları günden güne tü-
keniyor. Eksik olan
sayılarınızı bizden
isteyebilirsiniz. Bir
sayısı 10 SK/3 DM'tir.
Elimizde mevcudu olan
sayılar sunlardır: 5,
6, 7, 9, 11, 12, 13, 14.

REMIND

Odd back-issues of the
AYRE are available. If
you miss any of them at
the price of 10 Swedish
crowns per issue. The
following issues are cur-
rently available: 5, 6,
7, 9, 11, 12, 13, 14.

Amor: 14

atra...

Foto: Heida NERGER

Payızo Peyên 1987

ALFABE

DIMILKİ A.P.I KÜRDKİ TIRKKİ EREBKİ

a
b
c
ç
d
e
ê
f
g
x
h
h
ı
i
j
q
k
l
m
n
o
p
r
s
ş
t
u
ü
v
w
y
z

[a]

[α]

[a:]

[b]

[dʒ]

[tʃ]

[d]

[ɛ]

[e]

[f]

[ʒ] [ʁ]

[h]

[i]

[ê]

[j]

[k]

[l]

[m]

[n]

[o]

[p]

[r]

[s]

[ʃ]

[t]

[u]

[y]

[v]

[w]

[z]

[2]

a
b
c
ç
d
e
ê
f
g
x
h
h
ı
i
î
j
q
k
l
m
n
o
p
r
s
ş
t
û
u
v
w
y
z

a
b
c
ç
d
e
-
f
g
g
g
h
h
ı
i
î
j
k
k
l
m
n
o
p
r
s
ş
t
u
ü
-
v
y
z

ا

ب

ج

د

ه

و

ز

ح

ط

ظ

ع

ف

ق

ك

ل

م

ن

و

ح

ط

ظ

ع

ف

ق

ك

ل

م

ن

و

ح

ط

ظ

YOLDAŞLARIM *

Hasan DEWRAN

Ben, dilimde
türkümü söyledikçe,
siz hep tükadınız
kulaklarınızı,
oy benim
yoldaşlarım,
yoltaşlarım.